

VLAAMS PARLEMENT

Zitting 1997-1998

20 mei 1998

HANDELINGEN

COMMISSIEVERGADERING

COMMISSIE VOOR WELZIJN, GEZONDHEID EN GEZIN

Interpellatie van de heer Arnold Van Aperen tot mevrouw Wivina Demeester-De Meyer, Vlaams minister van Financiën, Begroting en Gezondheidsbeleid, over de eventuele schadelijke gevolgen van het elektromagnetisch veld van GSM-zendmasten voor de volksgezondheid

Commissie voor Welzijn, Gezondheid en Gezin

Woensdag 20 mei 1998

WAARNEMEND VOORZITTER : Mevrouw Ria Van Den Heuvel

– *De interpellatie wordt gehouden om 10.06 uur.*

Interpellatie van de heer Arnold Van Aperen tot mevrouw Wivina Demeester-De Meyer, Vlaams minister van Financiën, Begroting en Gezondheidsbeleid, over de eventuele schadelijke gevolgen van het elektromagnetisch veld van GSM-zendmasten voor de volksgezondheid

De voorzitter : Aan de orde is de interpellatie van de heer Van Aperen tot mevrouw Demeester, Vlaams minister van Financiën, Begroting en Gezondheidsbeleid, over de eventuele schadelijke gevolgen van het elektromagnetisch veld van GSM-zendmasten voor de volksgezondheid.

De heer Van Aperen heeft het woord.

De heer Arnold Van Aperen : Mevrouw de voorzitter, mevrouw de minister, collega's, ik ben verheugd dat ik vandaag deze problematiek kan aankaarten, want in onze streek is over deze aangelegenheid enige beroering ontstaan.

Uit de berichtgeving van vroeger en ook vandaag blijkt dat er een verband zou kunnen bestaan tussen de aanwezigheid van elektromagnetische velden en een verhoogd risico op kanker. De oorzaak daarvan zouden stralingsbronnen zijn zoals bovengrondse hoogspanningslijnen. Hier wil ik het echter in het bijzonder hebben over GSM-zendmasten, die tegenwoordig her en der worden ingeplant. Veel van deze masten worden op openbare gebouwen geplaatst. Dat gebeurt ook in schoolgebouwen, soms zelfs midden in een school. Dat gebeurt wellicht om financiële redenen. Als ik hoor welke bedragen daarvoor worden betaald, begrijp ik enigszins dat men hiervoor zijn toelating geeft.

Diverse buitenlandse studies tonen aan dat er een verband zou bestaan tussen de aanwezigheid van elektromagnetische velden en een verhoogd risico op kanker. Het gaat dan vooral over leukemie en hersentumoren. Andere studies daarentegen leren dat er geen aantoonbaar verband bestaat. De mening van de wetenschappers is dus verdeeld, maar toch verdient dit probleem de nodige aandacht.

Er bestaat een Franse studie, van het Institut National de Santé et de la Recherche Médical, waarin wordt gesteld dat volgens de huidige stand van wetenschappelijke kennis er weinig elementen zijn om de blootstelling aan elektromagnetische velden in verband te brengen met een verhoogd risico op kanker. Evenwel wordt in die studie toch gesteld dat bij een beroepsmatige blootstelling aan deze velden het ontstaan van leukemie bij kinderen en hersentumoren bij volwassenen niet helemaal mag worden uitgesloten.

Reeds in 1979 heeft de epidemiologe Nancy Wertheimer in de Verenigde Staten een studie uitgevoerd. Zij stelde in de buurt van stralingsbronnen een verhoogd risico op kanker bij kinderen vast. Bij de bewoners van een huis dat minder dan 40 meter van een stralingsbron staat, is het risico op kanker ongeveer tweemaal groter dan wanneer dat niet het geval is.

Een Zweedse studie van 1980 bevestigt deze conclusies. In deze studie van Tomenius werd een verdubbeling vastgesteld van het aantal kankergevallen bij kinderen die wonen in huizen op minder dan 150 meter afstand van stralingsbronnen. Cijfermatig betekent dit het volgende. Op adressen waar de magnetische veldsterkte groter was dan 300 nanotesla bedroeg de kans op kanker 1,2 tot 5,9 keer die van de controlegroep. Als de onderzochte groep werd beperkt tot personen die sinds hun geboorte op dat adres woonden, steeg de risicofactor van 1,8 tot 17,9 keer die van de controlegroep.

Van Aperen

Ook David Savitz publiceerde in 1986 een veront- rustend Amerikaans rapport. Zijn resultaten leg- gen een toename van de kans op kanker met 0,2 tot 1 percent per nanotesla bloot. Voor de meeste woningen betekent dit dus een verhoogd risico. Ik ben er mij goed van bewust dat ook mensen die met een GSM werken daaraan zijn blootgesteld. De Britse studies van Perry en Dawson uit 1988 tonen aan dat er een verband bestaat tussen elek- tromagnetische golven en depressiviteit.

Men kan uit dit alles minstens besluiten dat de wetenschappelijke wereld geen eensluidend stand- punt inneemt. Er kunnen zowel studies worden geciteerd die geen verband aantonen, als studies die wijzen op schadelijke gevolgen voor de volks- gezondheid.

De kracht van het magnetisch veld is natuurlijk niet afhankelijk van de spanning, maar van de stroomsterkte. De omvang van de stroomsterkte die door een zendmast wordt gestuurd, is dus van cruciaal belang. Ook de gemiddelde hoogte waarop deze masten zich boven de grond bevinden, zijn bepalend voor de sterkte van het veld waaraan de bevolking wordt blootgesteld. Het is echter niet duidelijk hoeveel de stroomsterkte bij GSM-zend- masten bedraagt. Daardoor blijft ook de veldsterke, waarvan alles afhankelijk is, in het ongewisse. Verder moet worden opgemerkt dat er geen mini- mumhoogte is voorgeschreven.

Een voormalig federaal minister van Volksgezond- heid, mevrouw Onkelinx, verklaarde ooit in het federale parlement dat de beschikbare studies over hoogspanningslijnen tot voorzichtigheid noopten, maar dat voorlopig, omwille van de onduidelijk- heid, nog geen maatregelen werden overwogen. Het is dus duidelijk dat de minister zich vragen stelde over de invloed van magnetische velden op de volksgezondheid.

Begin maart 1998 antwoordde de federale minister van Volksgezondheid op een vraag van een volks- vertegenwoordiger van het federale parlement. Hij verklaarde dat deze problematiek werd onder- zocht. Via een omzendbrief was ervoor gezorgd dat de internationale normen inzake GSM-masten in ons land worden gerespecteerd. Nochtans stelde ook minister Colla dat er totaal geen zekerheid bestaat over de hoeveelheid straling waaraan een mens mag blootstaan zonder dat zijn gezondheid gevaar loopt. Volgens de minister wordt over dat laatste aspect onderzoek verricht.

Mijns inziens moesten we de grootste voorzichtig- heid inzake GSM-zendmasten aan de dag leggen. Het plaatsen van deze masten op de daken van scholen lijkt me niet aangewezen ! De Vlaamse regering, het Vlaams Parlement en de Vlaamse administratie zijn verantwoordelijk voor de bouw- toelatingen. Gemeentebesturen worden daarover niet geraadpleegd. Graag had ik van de minister vernomen of er in Vlaanderen reeds onderzoek werd verricht naar de schadelijke gevolgen van het gebruik van GSM-zendmasten. Als dat niet het geval is, had ik graag vernomen of eventueel wordt overwogen om daartoe de opdracht te geven.

Hoeveel bedraagt de stroomsterkte van GSM- zendmasten, en hoeveel bedraagt de hieruit voort- vloeiende veldsterkte ? Zijn er volgens de minister redenen voorhanden om het plaatsen van deze zendmasten op drukbezochte openbare plaatsen te verbieden ? Zal de minister over deze problema- tiek overleg plegen met haar federale collega's die bevoegd zijn voor volksgezondheid en telecommu- nicatie ? Ik benadruk hier nogmaals het belang van deze problematiek, want er heerst beroering over in onze streek. Zo is het mij bekend dat kinderen worden weggehaald van een school waar een GSM-zendmast is opgericht.

De voorzitter : De heer Van Vaerenbergh heeft het woord.

De heer Etienne Van Vaerenbergh : Mevrouw de voorzitter, mevrouw de minister, deze interpellatie was erg interessant. Onlangs nog heeft de heer Bogaert een interpellatie gehouden over de proble- matiek van de elektriciteitskabels. Ik herinner me dat de toenmalige federale minister Knoops een werkgroep had opgericht. Die werkgroep kwam in een rapport tot de conclusie dat elektro- magnetische velden van elektriciteitskabels geen schadelijke gevolgen opleveren.

Naar aanleiding van mijn interpellatie van 1994 heeft de toenmalige minister een nieuwe studie besteld. Daaruit bleek duidelijk dat er schadelijke gevolgen zijn voor de volksgezondheid. Ik veron- derstel dat iets soortgelijks het geval is voor de problematiek die hier vandaag ter discussie wordt gesteld.

De voorzitter : Minister Demeester heeft het woord.

Minister Wivina Demeester-De Meyer : Mevrouw de voorzitter, collega's, ik begrijp zeer goed dat sommigen bezorgd zijn over de mogelijke gevaren van elektromagnetische velden. Tot dusver is de

Demeester-De Meyer

wetenschap er immers nog niet in geslaagd met absolute zekerheid aan te tonen dat deze velden geen schadelijke invloed uitoefenen op de menselijke gezondheid.

Al sinds de jaren zestig is er in de wetenschappelijke wereld onderzoek en discussie aan de gang in verband met de mogelijke schadelijke gevolgen van elektromagnetische velden. Het onderzoek spitste zich bij de start vooral toe op velden met een frequentie van 50 hertz. Deze velden met een extreem lage frequentie worden onder meer opgewekt rond onze hoogspanningslijnen.

Het voorbije decennium werd ook onderzoek verricht over GSM-apparatuur. Zowel de telefoons als de masten zenden microgolven uit. Dit zijn elektromagnetische golven met een ultrahoge frequentie: ongeveer 950 megahertz. Net als alle andere elektromagnetische golven worden deze microgolven gekenmerkt door een elektrisch veld – uitgedrukt in volt per meter – en een magnetisch veld – uitgedrukt in ampère per meter. Microgolven hebben ook een gekend thermisch effect. Momenteel is echter nog steeds niet uitgemaakt of dit thermisch effect een schadelijke invloed uitoefent op de menselijke gezondheid.

Ook in België, onder meer door de groep van doctor Verschaeve van de VITO, gebeurt er onderzoek naar de biologische effecten van microgolven met mobilfoonfrequenties. De resultaten van dit onderzoek zijn tot nu toe steeds geruststellend geweest. Tien jaar wereldwijd onderzoek bracht tot dusver niet voldoende argumenten aan om te besluiten dat GSM-straling bij normale blootstelling enig schadelijk effect zou hebben.

Onlangs heb ik ook nog een discussie gehad met professor doctor Vandenberghe van het Centrum voor Menselijke Erfelijkheid in Leuven. Dit is een van onze meest gerenommeerde genetici. Hij heeft me onder meer verteld dat dit soort onderzoek zeer moeilijk is omdat men moeilijk objectieve metingen kan verrichten. Voor een degelijk onderzoek zouden de proefpersonen gedurende tien jaar moeten noteren wanneer, hoe lang en in welke omstandigheden ze hun GSM gebruiken. Alleen op die manier is het mogelijk om gefundeerde conclusies te trekken.

Ik geef grif toe dat dit inderdaad een probleem is. Ook indien de GSM-apparatuur inderdaad schadelijke gevolgen zou hebben voor de menselijke gezondheid, zal het hoe dan ook zeer moeilijk zijn

om dit te meten. Mijnheer Van Aperen, u nam daarnet de zinsnede 'het is bewezen dat...' in de mond. Dat wil ik dus toch wel nuanceren. Voor zover ik weet, zijn er momenteel nog geen wetenschappelijke bewijzen gevonden.

U vroeg zich af over welke stroomsterkte het gaat bij GSM-zendmasten en wat de hieruit voortvloeiende veldsterkte is. Het is onmogelijk om in één enkel cijfer aan te geven wat de veldsterkte is rond deze zendmasten. De veldsterkte van zowel het elektrisch als het magnetisch veld is immers omgekeerd evenredig met het kwadraat van de afstand. Als de afstand verdubbelt, daalt de veldsterkte met een factor vier.

Bekijken we de situatie bij een typische 45 meter hoge GSM-zendinstallatie. Op 50 meter afstand en op 42 meter hoogte bedraagt de geschatte elektrische veldsterkte loodrecht op de antenne 1,92 volt per meter. Op de begane grond ligt de veldsterkte nog heel wat lager, aangezien ze loodrecht op de antenne maximaal is. Het magnetisch veld bedraagt op die plaats 0,005 ampère per meter, en de gemiddelde stralingsfluxdichtheid bedraagt daar ongeveer 0,009 watt per vierkante meter.

Het Cenelec, het Comité Européen de Normalisation Electrotechnique, heeft een voorstel uitgewerkt voor de maximale veldsterkte waaraan personen mogen worden blootgesteld. Voor microgolven met een frequentie van 950 megahertz bedraagt deze maximale veldsterkte 42,2 volt per meter voor het elektrisch veld, 0,112 ampère per meter voor het magnetisch veld en 4,75 watt per vierkante meter voor de gemiddelde stralingsfluxdichtheid.

Als u die cijfers vergelijkt met de cijfers die ik daarnet heb gegeven, zult u ook wel merken dat die eerste cijfers veel lager liggen dan deze. Volgens het Cenelec zit men dus zeker onder de maximale veldsterkte waaraan personen mogen worden blootgesteld.

Mijnheer Van Aperen, met de gegevens waarover ik vandaag beschik, zie ik dus geen reden tot bezorgdheid. Als de huidige wetenschappelijke blootstellingsnormen worden nageleefd, zie ik dan ook geen reden om het plaatsen van GSM-zendmasten op openbare gebouwen te verbieden.

Er bestaat uiteraard ook iets als de psychische gezondheid. Als men merkt dat mensen zich niet goed voelen bij zo een zendmast is het mijn persoonlijke overtuiging dat men beter zou zoeken naar plaatsen met minder mensen in de omgeving.

Demeester-De Meyer

Zelf ben ik dus wel van mening dat scholen niet echt de meest geschikte plaatsen zijn om zulke zendmasten te plaatsen. Ik benadruk echter dat dit mijn persoonlijke mening is.

Mijns inziens hoeft er momenteel nog geen overleg te worden gepleegd met de federale overheid. We zijn nu zelf nog volop aan het onderzoeken hoe we deze problematiek op Vlaams niveau moeten aanpakken. Sinds 1993 houden we rekening met de zogenaamde gezondheidsindicatoren. Op termijn zullen dit de gegevens bij uitstek zijn om bepaalde verbanden te leggen. Met deze gezondheidsindicatoren kunnen we immers zeer nauwkeurig de gezondheidsevolutie van de Vlaamse bevolking volgen, en kunnen we ook de morbiditeits- en mortaliteitsgegevens bestuderen.

De voorzitter : De heer Van Aperen heeft het woord.

De heer Arnold Van Aperen : Mevrouw de minister, ik dank u voor uw antwoord. Als ouders worden geconfronteerd met onheilspellende berichten is het niet meer dan normaal dat ze zich zorgen maken over de gezondheid van hun schoolgaande kinderen.

Ik weet ook wel dat men geen 24 uur lang op school zit : er zijn ook nog verlofdagen en week-ends. Ik begrijp ook wel hoe die dingen soms gaan. Er is vaak sprake van financiële consequenties : soms gaat het immers om een bron van inkomsten, in de orde van grootte van 10.000 tot 15.000 frank. Voor scholen is zoiets vaak zeer welkom, en dan wordt er niet onmiddellijk gekeken naar andere aspecten. Sommige mensen hebben die school echter wel verlaten, maar die mast staat er dan toch.

Uit deze bezorgdheid stelde ik mijn vraag. Het is immers beter preventief op de hoogte te worden gesteld. Ik zou dan ook een kopie van het antwoord van de minister willen vragen : dat kan ik dan verspreiden om een escalatie te vermijden. Ik wil er toch nogmaals op wijzen dat die bezorgdheid leeft. Er zijn ongeveer 1,1 miljoen GSM's in gebruik : heel wat Belgen worden misschien frequenter blootgesteld aan die straling. Maar goed, ik weet nu ook dat men dit goed in de gaten houdt, en uiteraard gebeurt er op federaal vlak ook een en ander.

Mevrouw de minister, ik ben tevreden met dit antwoord. Ik zal het gebruiken om de mensen gerust te stellen. Daar er regelmatig zendmasten worden ingeplant, neem ik aan dat men deze kwestie wel op de voet zal blijven volgen.

De voorzitter : De heer Van Vaerenbergh heeft het woord.

De heer Etienne Van Vaerenbergh : Mevrouw de voorzitter, mevrouw de minister, ik verwijs nogmaals naar de interdisciplinaire studie die werd uitgevoerd op verzoek van het federale parlement. Daar werd in elk geval wat hoogspanningslijnen betreft een duidelijk verband vastgesteld : hun aanwezigheid zou wel degelijk kankerverwekkend zijn. Dat brengt me ertoe te verklaren dat we ook met betrekking tot de in deze interpellatie aangehaalde zaak voorzichtig moeten zijn.

De voorzitter : Het incident is gesloten.

[...]

– *De vergadering wordt gesloten om 12.30 uur.*
